

Справа «Олексій Михайлович Захаркін проти України»

Рішення від 24 червня 2010 р.

(Стислий виклад)

17 травня 2003 р. заявник був затриманий працівниками міліції за підозрою у скоєнні крадіжок. Під час обшуку його автомобіля знайдено: розсувний ключ, рукавиці, два кишенькові ліхтарики та інші речі. За твердженнями працівників міліції, в автомобілі заявника і в його кишені також знайшли незначну кількість марихуани.

Арешт заявника здійснено згідно зі статтями 44 і 263 Кодексу України про адміністративні правопорушення за зберігання наркотиків у невеликих розмірах. Одночасно речі, знайдені в машині заявника, були направлені на експертизу з метою встановлення, чи використовували їх для зламу дверей нещодавно пограбованих квартир.

3 21 травня 2003 р. заявник тримався під вартою як підозрюваний у справі за фактом вчинення крадіжки.

Як стверджував заявник, під час затримання його побили, а під час тримання під вартою до нього застосовувались засоби фізичного впливу.

24 травня 2003 р. заявник пошкодив собі вени на лівій руці й був доставлений до місцевої лікарні. Того ж дня, після отримання необхідної медичної допомоги, його звільнили.

Після звільнення заявник і його мати тривалий час безрезультатно подавали до правоохоронних органів численні скарги щодо притягнення до кримінальної відповідальності працівників міліції, причетних до побиття та незаконного затримання заявника.

3 листопада 2003 р. прокуратура Івано-Франківської області порушила кримінальну справу за фактом стверджуваного незаконного затримання і протиправного поведіння щодо заявника. У ході судового розгляду справа неодноразово поверталася на додаткове розслідування через те, що слідство у справі було проведено неналежним чином.

Слідство щодо працівників міліції, причетних до зазначених подій, на час винесення рішення Європейським судом з прав людини (далі — Суд) тривало.

До Суду заявник скаржився згідно зі ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція), стверджуючи, що його піддали катуванню працівники міліції та що за його скаргами не було проведено ефективного розслідування.

Зважаючи на висновки лікарів щодо часу подіяння тілесних ушкоджень (що збігався з часом перебування заявника під вартою), а також з огляду на відсутність доказів можливості подіяння цих ушкоджень до його затримання або після звільнення, Суд дійшов висновку, що ушкодження були заподіяні заявнику під час його перебування під контролем держави. Отже, за відсутності обґрунтованих пояснень щодо їх виникнення в цей період держава-відповідач має нести відповідальність за порушення своїх зобов'язань згідно зі ст. 3 Конвенції.

Розслідування за скаргами заявника про погане поведіння Суд визнав неефективним у зв'язку зі значною затримкою при порушенні кримінальної справи, нехтуванням твердженнями заявника про незабезпечення безсторонності розгляду його скарг внаслідок їх розгляду прокуратурою тієї області, де працювали причетні до справи працівники міліції, а також у зв'язку з неодноразовим поверненням справи на додаткове розслідування.

Заявник також скаржився за пунктом 1 (с) і пунктом 3 ст. 5 Конвенції, що його затримання було незаконним і що він не мав доступу до суду відразу після затримання. Розглянувши справу, Суд зазначив, що органи державної влади при затриманні та під час тримання заявника під вартою діяли недобросовісно, оскільки адміністративний арешт заявника використовувався з метою підтвердження підозри щодо причетності заявника до інших, не пов'язаних із підставою арешту злочинів, і, у разі встановлення обґрунтованості цієї підозри, забезпечення його участі у відповідному провадженні. Заявнику не були забезпечені його процесуальні права як підозрюва-

ного. Такі дії не сумісні з принципом юридичної визначеності, а тому є порушенням пункту 1 (с) ст. 5 Конвенції.

Суд також встановив, що заявник тримався під вартою в якості підозрюваного більше шести днів, не маючи доступу до суду, що є порушенням пункту 3 ст. 5 Конвенції.

Розглянувши справу, Суд одногосно:

«1. Приєднує до розгляду справи по суті заперечення Уряду щодо невичерпання національних засобів юридичного захисту та відхиляє їх після розгляду;

2. Оголошує заяву прийнятною;

3. Постановляє, що у цій справі мало місце порушення матеріального аспекту ст. 3 Конвенції;

4. Постановляє, що у цій справі мало місце порушення процесуального аспекту ст. 3 Конвенції;

5. Постановляє, що у цій справі мало місце порушення пункту 1 (с) ст. 5 Конвенції;

6. Постановляє, що у цій справі мало місце порушення пункту 3 ст. 5 Конвенції;

7. Постановляє:

(а) упродовж трьох місяців від дня, коли це рішення стане остаточним відповідно до пункту 2 ст. 44 Конвенції, держава-відповідач має виплатити заявнику 10 000 євро на відшкодування моральної шкоди з урахуванням будь-якого податку, який може бути стягнуто із зазначеної суми; ця сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;

(b) зі спливом зазначеного тримісячного строку і до остаточного розрахунку на цю суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати; плюс три відсоткові пункти.

8. Відхиляє решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції».

Рішення у кримінальних справах

(Закінчення. Початок ухвали на с. 11)

Також С.І. обвинувачувався у тому, що 20 листопада 2009 р., керуючи автомобілем і рухаючись із подвір'я будинку, порушив вимоги підпункту 2.3 (б), 10.2 Правил дорожнього руху, внаслідок чого зіткнувся з моторолером під керуванням С.Т., який рухався, не порушуючи цих Правил. Внаслідок ДТП водій моторолера С.Т. отримав тілесні ушкодження середньої тяжкості з тривалим розладом здоров'я.

Звільняючи С.І. від кримінальної відповідальності на підставі ст. 46 КК, суд вказав, що злочини ним вчинені вперше і належать до злочинів невеликої тяжкості, що він примирився з потерпілими Ф.В. і С.Т., а заподіяну шкоду відшкодував потерпілим у повному обсязі.

У касаційному поданні перший заступник прокурора Волинської області порушив питання про скасування постанови суду у зв'язку з неправильним застосуванням кримінального закону і направленням матеріалів справи на новий судовий розгляд. Він послався на те, що С.І. вчинив два злочини невеликої тяжкості, які утворюють реальну сукупність, тому суд не мав права закрити провадження у справі на підставі ст. 46 КК і ст. 8 КПК, оскільки це можливо лише в кримінальних справах щодо особи, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, а С.І. вчинив два злочини в різний час і не може вважатися таким, що вчинив злочин уперше.

С. подав заперечення на касаційне подання, вважаючи, що суд порушень не допустив.

Перевіривши матеріали справи та обговоривши доводи, зазначені у поданні, колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що подання підлягає задоволенню з таких підстав.

Як убачається з матеріалів справи С.І. вчинив два злочини невеликої тяжкості, передбачені ч. 1 ст. 286 і ч. 1 ст. 296 КК.

Відповідно до ч. 1 ст. 33 КК зазначені злочини складають сукупність злочинів, кожен із яких має самостійний склад, який передбачений різними статтями КК і які вчинені в різний час.

Згідно з матеріалами справи злочини С.І. вчинив 18 і 20 листопада 2009 р.

Відповідно до ч. 1 ст. 46 КК звільняється від кримінальної відповідальності особа, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості.

Суд не врахував зазначених вимог закону і необгрунтовано звільнив С.І. від кримінальної відповідальності на підставі ст. 46 КК, вказавши про вчинення ним двох злочинів невеликої тяжкості вперше.

Оскільки при звільненні С.І. від кримінальної відповідальності суд неправильно застосував закон, то постанову Ковельського міськрайонного суду Волинської області від 12 березня 2010 р. щодо С.І. скасували, а справу направили на новий судовий розгляд.